

Thema geloof en geschiedenis TV 1-10 Overzichtsschema

Tijdvak 1: Jagers en boeren (-----? - 3000 v. Chr.)

- **Natuurgodsdiensten prehistorie** polytheïsme (meergodendom)
- **Mesopotamie, Egypte** ook polytheïstisch (m.u.v. Echnaton)
- **Joodse geloof:** Het eerste Monotheïstisch geloof (één godendom). Op grond van de Tenach wordt de schepping geacht te hebben plaatsgevonden in het jaar 3761 voor de gangbare jaartelling. Echter geen historisch bewijs hiervoor.

Tijdvak 2: Grieken en Romeinen (3000 v. Chr. - 500 n. Chr.)

- Voortgang en bloei van het **Polytheïsme** in Egypte, Soemerie, Griekenland, Romeinse rijken
- Opkomst en verspreiding **Jodendom:** Jahweh (JHWH), Abraham, Mozes, Exodus, Thora, Pentateuch (5 boeken van Mozes), Izaak, Jakob (Israel), Beloofde land, Joshua, Saul (1^e koning van Israel), David (begin historisch aanwijsbare geschiedenis), Salomo (tempel, Salomonsoordeel), splitsing rijk in Israel en Juda, 587 Jeruzalem verwoest door Babyloniers (1^e diaspora), geloof in Messias, opstand tegen Romeinen leidt tot 2^e verwoesting van de tempel diaspora (70 nC), synagoge.
- **Griekenland:** antropomorfe goden, verklaring van de werkelijkheid en wereld d.m.v. mythen. Orakels (voor hulp van de goden)
- **Romeinse rijk:** kopie van Griekse goden (wel andere namen), in 4^e eeuw overgang naar Chr.
- **Opkomst Christendom:** God, Jezus Christus, bijbel, apostelen, net als Jodendom geen eigentijdse (bv Rom.) bronnen, Pontius Pilatus, Judas, kruisiging, Paulus, conflict met Joden om exclusiviteit van Jezus als Messias. Feestdagen. Tacitus. Plinius, zware vervolgingen door Romeinen, vooral in 1^e en 4^e eeuw (redenen?), uitbreiding christendom ondanks (dankzij?) vervolgingen (redenen?). Droom Constantijn (312), Nicea (325), Christendom wordt staatsgodsdienst 391 onder keizer Theodosius, bisschoppen, paus, kerk, conflict wereldlijke – kerkelijke macht - Augustinus: De civitate Dei.
- Rond de ondergang van het West-Romeinse rijk (± 500) verdween op het grootste deel van het vasteland van Europa het christendom en **keerde de bevolking weer terug naar de oude Goden**, behalve rond de Middellandse Zee en de Britse Eilanden.

Tijdvak 3: Monniken en Ridders (500-1000)

- **Volksverhuizing** Friezen, Franken en Saksen. Zij hingen allen de natuurgodsdiensten aan. Terugkeer naar oude geloven en gebruiken.
- Vanaf de 6e eeuw **Frankische Rijk** (Clovis) christelijk.
- **monniken en priesters** van de Britse eilanden en het Frankische rijk gaan gebieden in Noordwest-Europa kerstenen. Bonifatius, Willibrordus, Amandus.
- **Karel de Grote**, die de verslagen volken dwongen op straffe van de dood zich te laten dopen (Saksen).
- **Katholieke kerk** nam gebruiken van natuurgodsdienst over (denk hierbij aan feestdagen)
- **“Memento mori”** (= gedenk te sterven)
- **Vikingtochten** eindigden in de 10e eeuw doordat de Vikingen tot het christendom overgingen.
- **Joodse geloof:** Geen bekeringsijver, vaak vervolgd i.v.m. de vermeende rol die ze als geloofsgroep gespeeld hadden bij de kruisiging van Jezus Christus. Makkelijke zondebok door aparte leefwijze en gewoonten.
- **Islam:** Allah, Koran, vijf zuilen, Mohammed (570-632), moskee, Kaäba, Mekka, verspreiding over Noord-Afrika en het Iberisch schiereiland (8,9e en 10e eeuw), soennieten, sjiieten. Geen concept zoals Christenen van vergeving en verlossing van zonden, grote invloed op architectuur, Allah en zijn Profeet mogen niet afgebeeld mogen worden. Tolerant tegenover andere godsdiensten, wel kregen mensen die toetraden tot de islam belastingvoordelen en burgerrechten.

Thema geloof en geschiedenis TV 1-10 Overzichtsschema

Tijdvak 4 Steden en Staten (1000-1500)

- De **Kruistochten** (om bezit het heilige land in de 11e, 12e 13e eeuw) (Gevolgen?)
- Het **Schisma** (1054): In de 11e eeuw (1054) werd aan een slepend conflict tussen de. De Kerk van het Westen beschouwde de patriarch van Rome (de paus) als de hoogste van de vijf patriarchen. De Kerk van het Oosten beschouwde de vijf als Oosterse kerken (o.l.v. 4 patriarchen = hoofden van een kerkgebied) een einde gemaakt door het Grote Schisma gelijkwaardig en zag Constantinopel als het "nieuwe Rome". Hierna werd er gesproken over de Rooms-katholieke Kerk (RKK) en de Oosters/Orthodoxe/Griekse Katholieke Kerk
- De **Investituurstrijd** (tussen de wereldlijke heersers van Frankrijk en het Duitse Rijk en de Paus om de macht en benoeming van Bisschoppen) (11e en 12e eeuw)
- De wereldheerschappij van de Pausen en Kerk (12e ,13e eeuw); **Inquisitie**
- **De Islam**: pogingen haar invloedsgebied uit te breiden: Balkan gebied lukte, Wenen niet en verdreven uit het Iberisch Schiereiland
- **Joodse geloof**: nog steeds vervolgd maar ook gebruikt om zaken te financieren voor de machthebbers (o.a. vorsten en legeraanvoerders) en kooplieden, zoals de eersten die ontdekkingstochten organiseerden en handel over heel Europa wilden (zoals vele Italiaanse kooplieden).

5 Tijd van ontdekkers en hervormers (1500 - 1600)

- **Renaissance, Carpe diem ipv Memento Mori, ratio**
- **Humanisme** (o.a. Erasmus) stelden meer de mens dan God in het middelpunt van het dagelijks leven. Geloof kreeg minder invloed op het totale leven.
- **Het christendom**: strijd over de juiste richting van het geloof. Oorzaken: kruistochten, wetenschappelijke kennis van de Arabieren en Turken (moslims), de hernieuwde belangstelling voor de Klassieke wetenschappers (Plato, Aristoteles, Hippocrates, Pythagoras, Archimedes, Euclides e.v.a.), de misstanden in de Rooms-katholieke kerk (verkoop van aflaten bijv.), de ontdekkingen van nieuwe werelden
- **Hervorming (Reformatie)**
- **Anglicaanse kerk**
- **Invloed geloof** op het dagelijks leven was groot. Vorsten werden gezalfd bij hun troonsbestijging, Huwelijken ingezegend, doop kinderen, begrafenissen. Vreemde volken die ander geloven aanhingen (in de koloniën bijv.) werden gekerstend en als minderwaardig gezien, ze moesten "gered" worden.
- **De contrareformatie**: Als reactie op de hervormingsbewegingen ging de Rooms-katholieke kerk zich van binnenuit hervormen o.l.v. hervormingspausen.
- **De islam**: voor de Christenen een te bestrijden geloof, geen echte invloed in West-Europa.
- **Het Joodse geloof**: woonden voornamelijk in Getto's, mochten geen openbare ambten vervullen, geen lid van een Gilde worden (dit betekende geen ambacht uitoefenen), waardoor ze een outcast vormden in de samenlevingen van Europa. Tegelijkertijd hadden sommigen een macht verworven door het lenen van geld en waren opgeklommen tot de bankiers van menig vorstenhuis, kooplieden enz.

Thema geloof en geschiedenis TV 1-10 Overzichtsschema

6 Tijd van regenten en vorsten (1600 – 1700)

- **Gouden eeuw** voor de Nederlanden (de Republiek der 7 verenigde Nederlanden)
- Twee stromingen ontstaan: De preciesen en de rekkelijken o.l.v. twee professoren: **Gomaristen** en de **Arminianen**.
- **Synode van Dordrecht (1618-1619)**, nog geen scheiding van kerk en staat, iedere overheidsfunctionaris moest Calvinistisch zijn. Katholieken mochten hun geloof wel hebben, maar niet in het openbaar belijden (in deze tijd ontstonden de schuilkkerken)
- In **1648 werd de vrede van Münster en Westfalen** gesloten. Hiermee kwam een einde aan de Nederlandse opstand en de 30'jarige oorlog.
- In de Noordelijke Nederlanden (De Republiek der 7 Verenigde Nederlanden) kwam godsdienstvrijheid volgens de maatregelen van de Dordtse Synode(zie hierboven).
- In het Duitse Rijk bepaalde de vorst van een gebied de godsdienst van het gebied.
- Nog altijd werden de dagelijkse bezigheden gevormd door het geloof. Alleen een huwelijk voor de kerk gesloten was rechtsgeldig enz.
- De Zuidelijke gebieden van de Nederlanden bleven Katholiek. Hier mochten de katholieken hun geloof in het openbaar belijden, daar stonden ook vele Katholieke kerken in functie
- **Het Joodse geloof:** Na 1650 kwamen als gevolg van de geestelijke vrijheid in de Republiek, maar misschien nog meer door de economische bloei veel Joden naar de Republiek, vooral naar Amsterdam. Wel beperkingen: ze mochten niet rouwen met Christenen, gilden bleven verboden voor de Joden, geen geloofsverspreiding. Vaak als gemeenschap dicht bij elkaar wonen in de buurt van een Synagoge of sjoel (Joodse school).
- **De Islam:** behalve via de koloniën waren er geen directe invloeden van de Islam te bemerken in West-Europa. Met uitzondering nog steeds van de Balkan.

7 Tijd van pruiken en revoluties (1700 - 1800)

- **Verlichting**, filosofen: Locke, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Adam Smith
- De **ratio** (het verstand) wederom zeer belangrijk
- **Deïsme en Atheïsme**
- Verdere opsplitsing Protestantse kerk
- Door Franse revolutie en Napoleon ook verwerping van het Katholieke geloof (Burgerlijke Stand in waardoor men ook zonder de bemoeienis van de kerk kon trouwen, geboortes aangeven en begraven worden)
- **Het Joodse geloof:** Niet veel verandering in de situatie, behalve in Oost- Europa, daar vonden meer pogroms(gewelddadige vervolgingen van Joden door de plaatselijke bevolking met goedkeuring van de autoriteiten) plaats.
- **De islam:** hetzelfde als hiervoor.

r

8 Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)

- **Restauratie:** alle oude instellingen werden weer ingesteld, koningen weer op hun troon gezet, het geloof kreeg weer iets van haar oude macht terug.
- In 1848 publiceerde Karl Marx (met F. Engels) het **communistisch manifest**. De kerk steunden de overheden die de vrije hand aan de ondernemers lieten en niets wilden weten van hervormingen ten gunste van de arbeidende bevolking. Ze zagen ook niets in uitbreiding van het kiesrecht. In Nederland veranderde dat vanaf 1848 bij de instelling en aanneming van de Grondwet.
- **1853 emancipatie Katholieken:** de Katholieke kerk kreeg weer dezelfde rechten als de Protestantse kerken.

Thema geloof en geschiedenis TV 1-10 Overzichtsschema

- **De Schoolstrijd** beheerste lange tijd het onderwijsveld in Nederland, de confessionelen wilden dezelfde rechten de openbare scholen voor hun eigen scholen. (gelijkstelling in betaling door de overheid)
- Begin van de **Verzuiling**
- **Het Joodse Geloof:** In Europa en Noord-Amerika werd door de verlichting de positie van Joden gelijkgesteld aan de andere inwoners, zoals door de grondwetten in Frankrijk en de VS (eind 18e eeuw), in tegenstelling tot Oost-Europa door de al eerder genoemde pogroms. 1882: Ontstaan van de Zionistische beweging (Theodor Herzl), een beweging die pleitte voor terugkeer van Joods gelovigen naar het heilige land (genoemd naar de berg Zion).
- **Islam:** Geen verandering t.o.v. de vorige periode

9 Tijd van wereldoorlogen (1900 - 1950)

- Zowel de katholieken als de protestanten hadden grote invloed in het bestuur van diverse landen. bv in het gezinsleven (positie vrouw, veel kinderen, zondagsrust etc)
- Het aantal onkerkelijken nam toe en kreeg ook meer invloed in de politiek, via de SDAP, maar de kerkelijken behielden de macht (70 % van de aanhang in Nederland).
- Hoogtepunt van de **verzuiling**
- Meer christelijke overtuigingen de overhand in de koloniën (de ethische politiek).
- In Rusland was door de machtsgreep door de communisten in 1917 godsdienst officieel verboden.
- **Joodse geloof:** discriminatie leidt tot de Holocaust (brandoffer) of Shoa (vernietiging) van 6 miljoen Joden in de concentratiekampen), het ontstaan van Israël, conflicten in het Midden-Oosten
- **Islam:** werd overal in de verdediging geduwd door het uiteenvallen van het Ottomaanse Rijk na WO 1. Maar kreeg door de ontdekking op grote schaal van olievelden toch een bepaalde invloed. Werd door het westen gezien als een achtergebleven gebied. Opkomst fundamentalisme

10 Tijd van televisie en computer (1950 - heden)

- **Koude Oorlog:** strijd om de macht tussen de twee blokken heeft diverse oorlogen veroorzaakt. Hierdoor is ook een strijd ontstaan tussen de Islamitische landen en het Westen, maar ook intern in de voormalige SU.
- In Europa meer invloed van de Islam door de immigratie van eerst gastarbeiders, en later hun gezinnen. In vrijwel alle West-Europese landen is nu ongeveer 10 % islamitisch. Dit leidde tot een niet altijd gewilde verandering van de samenleving.
- Aanvankelijke wederopbouw in verzuilde samenleving, geheel in overeenstemming met de christelijke plichten.
- **Ontzuiling:** muziek, TV, stijging van de welvaart, veranderingen in de VS, dekolonisatie, de pil. Meer scheidingen, minder kinderen, minder mensen lid van een kerkgenootschap, samenwonen ipv trouwen.
- **De islam:** kreeg invloed in de westerse samenlevingen door de binnenkomst van Islamitisch immigranten, Moskeeën in vrijwel alle West-Europese steden, Fundamentalisten op die de westerse samenlevingen aanvielen en woord en daad.
- **Het Joodse geloof:** is aanvaard, wel grote problemen in Midden Oosten tussen Israël en Islamitische burens div. oorlogen zoals Zesdaagse oorlog (1967) en de Jom-Kippoer oorlog (1973). Hier speelt wel de tegenstelling tussen de Joods gelovigen en Islam, maar de boventoon wordt gevoerd door een economisch reden en politieke reden.